

ПОЧАТКОВА ОСВІТА

РОЛЬ УЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА У ПОДОЛАННІ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ СІМ'Ї

О. Захарченко

Із сумом відзначаємо, що в останні роки в Україні та у світі загалом спостерігається тенденція до збільшення кількості дітей з порушеннями мовлення, багато з яких мають неврологічні розлади, соматичні проблеми та порушення розвитку суглобів.

У таких дітей часто спостерігається порушення розвитку дрібної моторики та недостатній рівень сформованості вищих психічних функцій. Недосконалість існуючих форм освіти, що відповідають потребам та здібностям дітей цієї категорії, проблеми їхньої адаптації та соціальної інтеграції в суспільство вказують на нові виклики у сфері соціальної та освітньої політики щодо таких дітей [2].

Як показує практика, це може призвести до неуспішності в школі, проблем в опануванні навичками писемного мовлення. Молодші школярі здебільшого використовують коментоване письмо. Наукою встановлено тісний зв'язок між точністю мовлення дітей та орфографічною грамотністю учнів початкової школи.

Розвинене мовлення – найважливіша умова всебічного та повноцінного розвитку дітей, адже є невичерпним джерелом розумового розвитку дитини. Чим багатше та правильніше мовлення дитини, тим легше їй висловлювати свої думки, тим ширші її можливості для розуміння навколишньої дійсності. Рівень сформованого мовлення також впливає на змістовне та повноцінне спілкування дитини з однолітками та дорослими.

Правильна звуковимова складає основу мовленнєвого розвитку дитини. Звукоутворення є складним процесом, у процесі якого дитина вчиться контролювати органи артикуляції, розуміти звернене мовлення та контролювати його. На превеликий жаль, у багатьох сучасних дітей спостерігається затримка мовленнєвої функції. Як відомо, порушення звуковимови не зникають самі по собі, однак за сприятливих спеціальних умов можна корегувати мовлення [5].

Єдиним виходом із ситуації, яка склалася, є конструктивна взаємодія з батьками таких дітей, інформування їх про принципи, напрямки та функції профілактичної корекційно-розвивальної роботи, яку проводить логопед, включення їх до процесу логопедичної терапії для зміцнення мовленнєвих навичок та вмінь. Всі зусилля мають бути спрямовані на закріплення матеріалу дитиною вдома та створення емоційної та позитивної підтримки просування в розвитку дитини у родині.

Метою статті є висвітлення ролі учителя-логопеда у подоланні порушень мовлення учнів початкових класів в умовах сім'ї.

Просвіта є потужним інструментом у роботі логопеда. Її мета полягає у забезпеченні тісної взаємодії та безперервності створення корекційного освітнього середовища для дітей із порушенням мовлення шляхом

моделювання корекційних впливів у сімейному середовищі. На практиці це виглядає так:

- ознайомлення батьків з результатами вивчення мовлення дитини;
- формування у батьків адекватної оцінки мовленнєвого стану дитини в цей період її розвитку;
- формування правильного ставлення до унікальності мовленнєвого акту дитини;
- створення позитивної мотивації до взаємодії з учителем-логопедом,
- активізація інтересу дитини до корекційних занять;
- формування та вдосконалення компетентності з питань розвитку мовлення (онтогенезу) дітей різних вікових груп та мовленнєвих порушень;
- ознайомлення батьків з методами корекційно-розвивального впливу;
- проведення консультацій щодо додаткового медичного обстеження та лікування (за необхідності);
- ознайомлення з різними видами дидактичних посібників та літератури з організації та проведення розвивальних занять вдома [6].

Спільна співпраця батьків та логопеда у сучасному закладі загальної середньої освіти відома як колективна взаємодія всіх учасників освітнього процесу.

Дітей із порушеннями мовлення необхідно залучати до реалізації корекційно-розвивального компонента. Унікальність реалізації цього компонента полягає у побудові необхідних партнерських відносин між учителем-логопедом та сім'ями дітей з порушеннями мовлення, створенні середовища розвитку для дитини в сімейному колі, визначенні цілей відповідно до батьківських очікувань та розробка індивідуальної програми розвитку. Завдяки індивідуальному підходу до кожної особливості дитини, визначаються конкретні дії для покращення стану мовленнєвої діяльності.

Учитель-логопед, який працює із батьками, повинен пояснити етіопатогенетичні особливості конкретного порушення мовлення дитини у доступній для них формі, визначити ключові напрямки корекційно-розвивальної роботи та залучити батьків до мовленнєвої роботи з дітьми в сімейному колі [2].

Для вирішення поставлених завдань логопед активно бере участь в організації батьківських зборів, готуючи різноманітні методичні, наочні та дидактичні матеріали спеціально для цієї цільової аудиторії. Важливим є обговорення досягнень та труднощів дітей з їхніми батьками. Важливо пам'ятати, що інформація загалом повинна відображати конструктивний та оптимістичний підхід до вирішення проблеми. Під час спілкування з батьками слід зосереджуватися на тому, що корисно та позитивно для мовленнєвого розвитку дитини. Виконання домашніх завдань, запропонованих логопедом, має

покращити мовленнєві навички та здібності дитини, а також принести позитивні емоції в родину. Стимулювання ініціативи та творчості з боку батьків, залучених до такої роботи логопедом, дозволить удосконалити мовленнєві навички.

Мовленнєве середовище, яке батьки створюють для своєї дитини вдома, має забезпечити імітацію дитиною правильних мовленнєвих моделей, розвиток навичок самоконтролю над своїм мовленням. Розвиток комунікативних навичок, збагачення мовлення лексичними та граматичними конструкціями, формування інтересу до різних видів мовленнєвої діяльності, особливо слухання літературних творів, які батьки читають дитині за рекомендацією логопеда, є основою такої співпраці [5].

Одним із найважливіших завдань логопеда є спеціально спланований та організований комплекс занять для дітей з порушеннями мовлення. Така робота включає як цілеспрямовані освітні заходи для батьків, так і необхідну психологічну підтримку для дітей.

Зрозуміло, що чітка, стабільна позиція батьків та їхнє ставлення до дитини формують подальшу соціалізацію особистості. Слід розрізняти процес навчання та навчання дитини з важким порушенням мовлення. Для кожного такого учня мають бути створені адаптивні навчальні матеріали відповідно до його освітніх потреб. Важливо також зазначити, що успіх у логопедичній роботі визначається не лише кваліфікацією учителя-логопеда, але й ефективною командною взаємодією між усіма учасниками освітнього процесу та батьками загалом [6].

Батьки, які зацікавлені в розвитку, мають повну довіру до фахівців, які працюють з їхньою дитиною, впевнені у позитивному результаті корекційно-розвивальної роботи.

Дослідниця В. Двіжона визначає, що логопедична підтримка в інклюзивному класі (як компонент фахової підтримки навчання) включає надання допомоги не лише дітям, а й вчителям та батькам. Це стосується наступних питань.

- особистісна орієнтація (орієнтація на дитину, її психоемоційні особливості);
- емоційна підтримка;
- взаємодія з усіма учасниками освітнього процесу;
- ігровий контекст занять (створення позитивної мотивації до навчання) [3].

Учена Н. Голуб зазначає, що мінливість цих розладів, включаючи труднощі з написанням речень, постійно збільшується. Ті, хто стикаються з ними, відчувають через це стрес, а певною мірою дисонанс в опануванні академічними уміннями і навичками у школі. Сьогодні це загання у глухий кут вчителів початкової школи, батьків дітей з порушеннями мовлення та учителів-логопедів. Останній має забезпечувати корекційну та розвивальну роботу з дітьми з дислексією, дисграфією та дизорфографією, а також консультування вчителів та батьків таких дітей [2].

Логопед повинен організувати допомогу дитині з боку вчителя та батьків, а також допомогти налагодити конструктивну взаємодію між вчителями, психологом та сім'єю. Це полягає у знятті стресу і надмірного тиску через незадовільну успішність дитини в опануванні навичками читання та письма.

Коли у дітей виникають порушення писемного

мовлення, то слід шукати ефективні методи та прийоми для виправлення конкретних помилок у процесі читання та письма. У таких ситуаціях необхідне ретельне обстеження дитини (психолого-педагогічне, логопедичне, нейропсихологічне). Щоб попередити таку складну ситуацію, необхідно:

- постійно ретельно слідкувати за онтогенезом дитини та узагальнювати результати дослідження,
- уточнювати інформацію про стан здоров'я дитини та особливості її розвитку в ранньому віці,
- відслідковувати успішність дитини у засвоєнні змісту навчальної програми в навчальному закладі [6].

Важливим моментом є обговорення зі шкільними вчителями результатів їхніх спостережень за розвитком дитини, її навчальною та пізнавальною діяльністю та труднощами, аналіз конкретних помилок, яких припускаються діти з порушеннями мовлення у початковій школі.

На основі результатів вивчення стану сформованості мовлення дитини учитель-логопед повинен пояснити батькам в доступній та правильній формі причини та прояви труднощів дитини в оволодінні писемним мовленням, визначати напрями, форми, методи та прийоми корекційно-розвивальної роботи, а також залучати їх до виконання певних завдань вдома з дитиною.

Спільною метою корекційно-розвивальної роботи учителя-логопеда, вчителя початкових класів та батьків дитини з порушенням мовлення має бути усунення конкретних помилок у процесі читання та письма, виправлення та розвиток мовленнєвих та інших психічних функцій. За такого відповідального підходу зосереджується увага на розвиткові фонетичної, фонологічної та граматичної структури мовлення. Організоване корекційно-розвивальне середовище має обов'язково враховувати процеси аналізу та синтезу мовлення, гнотіку, розвиток мнемонічних завдань, праксис, увагу, рефлексію, стан розвитку дрібна моторики певної дитини.

Запропоновані учителем-логопедом заходи слід впроваджувати поетапно та регулярно обговорювати. Батькам слід бути обережними, щоб запобігти конфліктним ситуаціям та стресу дитини в сім'ї, пов'язаним з її труднощами в навчанні. Позитивна динаміка у формуванні навичок читання та письма, яка виникне в результаті їхньої спільної роботи з учителем-логопедом, буде надзвичайно важливою як для дитини, так і для батьків. Перспективним напрямком логопедичного впливу може бути створення у дитини активної читацької діяльності, зосередження уваги на створенні нею самостійного писемного мовлення. Наслідки такої роботи будуть особливо важливими в середній та старшій школі.

Ніхто краще за батьків не знає історії розвитку дитини, її поведінки, стану на момент вивчення учителем-логопедом та потреби в розвитку та корекції мовлення. Вони повинні допомагати учителю-логопеду корегувати порушення мовлення у домашніх умовах стежити за психофізичним станом розвитку своєї дитини, та розуміти необхідність певного цілеспрямованого корекційного впливу, який має включати як медикаментозну складову, так і психолого-педагогічну підтримку дитини. Ключові питання у роботі з батьками дітей з порушеннями мовлення включають зміцнення їхньої віри у здібності дитини, подолання страху змін усіх учасників освітнього процесу під час дослідження розладу та тісна співпраця.

Список використаних джерел

1. Голуб Н. М. Взаємодія логопеда з батьками дітей при розв'язанні завдань профілактики і корекції в дітей труднощів формування та порушень писемного мовлення. *Актуальні питання корекційної освіти*. Педагогічні науки. 2021. Вип. 17. С. 95-106.
2. Голуб Н.М. Особливості індивідуального підходу до учнів молодшого шкільного віку при корекції в них недоліків писемного мовлення. *Збірник наук. праць ХНПУ імені Г.С. Сковороди «Теорія та методика навчання та виховання»*, 2012. Вип.32. С. 22-33.
3. Двіжона В. М. Модель психолого-педагогічного супроводу учнів початкових класів із мовленнєвими порушеннями в загальноосвітній школі міста Києва з інклюзивною формою навчання. *Молодий вчений*. 2020. № 10(1). С. 117-124.
4. Двіжона В.М. Формування позитивної мотивації до вивчення математики у молодших школярів із мовленнєвими порушеннями в умовах інклюзивного навчання. *Науковий часопис*. 2019. № 37. С. 50–56.
5. Лукянець Л., Кравець Н. Шляхи подолання загального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного, молодшого шкільного віку та дітей з аутизмом. *Корекційна педагогіка*, 2023. Вип.62. Том 1. С. 71-74
6. Яковлева С. Ефективність взаємодії батьків та дітей із порушеннями розвитку в умовах інклюзивно-ресурсного центру. *Педагогічні науки: збірник наукових праць*. 2023. Вип.102. С. 32-38

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ВІДПОВІДНО ДО ОНОВЛЕНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Л. Міщенко

Із 1 січня 2025 р. набрав чинності Закон України «Про дошкільну освіту», ухвалений Верховною Радою України 06.06.2024 № 3788-IX (далі – Закон) та підписаний президентом Володимиром Зеленським 5 липня 2024 року.

Закон створений у відповідності до Конституції України, базового Закону України «Про освіту», Кодексу законів про працю України та враховує найкращий вітчизняний та світовий досвід, виклики та тенденції сьогодення.

Закон визначає правові, організаційні та економічні засади функціонування системи дошкільної освіти з метою забезпечення цілісного та всебічного розвитку дитини, засобами виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навиків і компетентностей.

Важливим є те, що новий Закон України «Про дошкільну освіту» ще раз акцентує увагу на тому, що дошкільна освіта – це повноцінний рівень освіти, призначений для розвитку, виховання й навчання дітей раннього та дошкільного віку і що саме дошкільна освіта має «прийти» до дитини [2].

Закон засвідчує, що дошкільна освіта є первинною складовою частиною системи безперервної освіти в Україні та покликана закладати підґрунтя для розвитку і навчання особистості упродовж життя [1].

Метою нового Закону України «Про дошкільну освіту» є поліпшення якості освітніх послуг в сфері дошкільної освіти, в тому числі через впровадження альтернативних механізмів фінансування дошкільної освіти і розвитку закладів дошкільної освіти усіх форм власності та інших суб'єктів освітньої діяльності, створення комфортних (безпечних, здорових, інклюзивних, спеціальних) умов для всіх учасників

освітнього процесу: дітей раннього та дошкільного віку, їхніх батьків та педагогів через забезпечення рівного та безбар'єрного доступу кожному громадянину нашої країни до якісної дошкільної освіти та охоплення дошкільною освітою і додатковою увагою держави дітей від самого народження, враховуючи потребу у збереженні та розвитку демографічного потенціалу країни [2].

У Законі чітко прослідковується головна ідея системи української дошкільної освіти, яка полягає в створенні умов кожній дитині для здобуття якісної сучасної дошкільної освіти через забезпечення цілісного, гармонійного розвитку з урахуванням індивідуальних особливостей кожної особистості, її потреб, інтересів та інтелектуальних, фізичних і творчих здібностей, які мають змогу активізуватися через навчання, виховання, формування та соціалізацію необхідних життєвих навичок, творчого самовизначення, саморозвитку та ціннісного ставлення до себе й світу [1].

У частині 4 статті 15 Закону акцентується увага на організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти через формування у вихованців важливих суспільних цінностей, таких як правда, справедливість, патріотизм, гуманізм, милосердя, толерантність, повага до честі та гідності людини та результатів її праці, здорового способу життя та екологічної поведінки, цінностей постійного пізнання і розвитку.

Для того, щоб вивести сферу дошкільної освіти на новий рівень розвитку, Закон пропонує новачі, головними з яких є охоплення дошкільною освітою водночас більшої кількості дітей, які здобуватимуть дошкільну освіту, забезпечення кращих умов для розвитку дітей і гідних умов праці для педагогічних працівників.